PO STOPÁCH HANZELKY A ZIKUMNDA

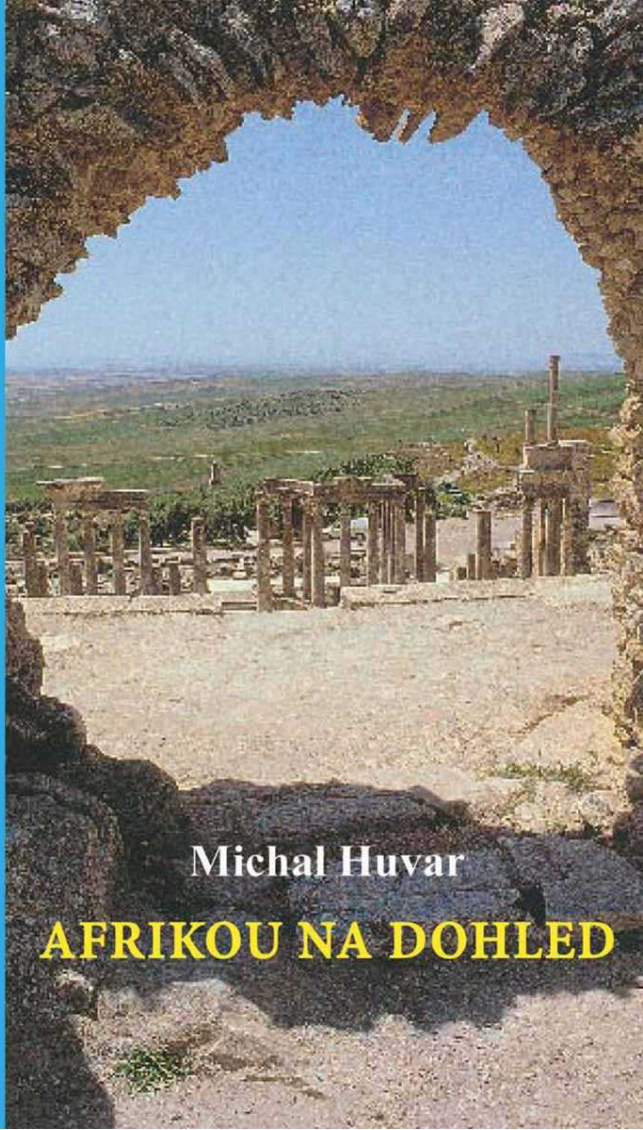

Michal Huvar

AFRIKOU NA DOHLED

CARPE DIEM

Na jaře roku 1997, v roce 50. výročí startu první cesty komerčních inženýrů ***Jiřího Hanzelky a Miroslava Zikmunda***, počátku původně cesty kolem světa, vyjela na část africké trasy expedice s příznačným názvem ***Afrika 50.*** A tak vlastně tehdy započalo soustavné srovnávací cestování ***Michala Huvara*** ve stopách naší nejznámější cestovatelské dvojice. Z oné úvodní cesty vytěžil svébytný „cestopis" s řadou fotografií, jež byly pořízeny ze stejného místa jako jejich předlohy od H&Z, a vůbec první český cestopisný CD-ROM, jehož část ze složky videí a audia je zde přiložena jako součást textu. Expedice téměř výlučně fotila, nebyla tedy vybavena špičkovou filmovací technikou, takže vytěžené „klipy" se netěší nikterak mimořádnému výsledku. I tak mají značnou dokumentární hodnotu.

Za základní výrazový prostředek svého pohledu na Tunisko, Libyi a Egypt zvolil autor koláž. S jeho názory se tak prolínají postřehy od pánů Hanzelky a Zikmunda z jejich legendární knihy ***Afrika snů a skutečnosti***, ale i pohledy dalších cestovatelů, namátkou jmenujme Jiřího Bauma, Václava Potužníka či Petra Bárty, kteří stejnou trasou nebo její částí jeli dávno před expedicí Afrika 50. Tímto způsobem vznikla jedinečná knížka o posunu či neposunu dnešního složitého světa.

Autor pro nynější vydání text nově upravil a doplnil o dosud nezveřejněné fotografie, a zejména o původně vynechaný příběh o setkání s potomkem člověka, kterého H&Z kdysi zvěčnili pod egyptskými pyramidami.

Jsem vlastně na pochybách, zda vůbec nazvat Huvarovu knížku cestopisem. Nevěnuje se totiž popisu cesty samé ani elementárnímu poznávání zemí a měst... Svým vědomím a podvědomím nechává procházet dojmy, které do něj vtiskla krajina a lidé, a na základě těchto expresivních a těžko uchytitelných vjemů konstruuje text ze stovek citací, parafrází a připomínek velkých i menších děl světové i české literatury. Vzniká tak neobyčejně poetický doprovod... Pokud bych chtěla přiblížit Huvarův styl čtenáři, pak asi přirovnáním k Hoffmeisterovým cestopisným črtám, které si taky nelibují v popisu, ale v ději, na jehož pozadí se zrcadlí místo, město, země.

Kateřina Novotná, Nový Hlas, 3. září 1998, s. 5

Michal Huvar

AFRIKOU NA DOHLED

Po stopách
Hanzelky a Zikmunda

Michal Huvar
Afrikou na dohled
Po stopách Hanzelky a Zikmunda

Používání elektronické verze knihy je umožněno jen osobě, která ji legálně nabyla a jen pro její osobní a vnitřní potřeby v rozsahu stanoveném autorským zákonem. Elektronická kniha je datový soubor, který lze užívat pouze v takové formě, v jaké jej lze stáhnout z portálu. Jakékoliv neoprávněné užití elektronické knihy nebo její části, spočívající např. v kopírování, úpravách, prodeji, pronajímání, půjčování, sdělování veřejnosti nebo jakémkoliv druhu obchodování nebo neobchodního šíření je zakázáno! Zejména je zakázána jakákoliv konverze datového souboru nebo extrakce části nebo celého textu, umisťování textu na servery, ze kterých je možno tento soubor dále stahovat, přitom není rozhodující, kdo takového sdílení umožnil. Je zakázáno sdělování údajů o uživatelském účtu jiným osobám, zasahování do technických prostředků, které chrání elektronickou knihu, případně omezují rozsah jejího užití. Uživatel také není oprávněn jakkoliv testovat, zkoušet či obcházet technické zabezpečení elektronické knihy.

Všechna práva vyhrazena.
Tato publikace ani její část nesmí být publikována, uchovávána v rešeršním systému nebo přenášena jakýmkoli způsobem (včetně mechanického, elektronického, fotografického či jiného záznamu) bez předchozího souhlasu nakladatelství.

© Michal Huvar, 2011
Photography © Michal Huvar, Jaroslav Kopáč,
Jiří Hanzelka – dědicové, Miroslav Zikmund, 2011

© Carpe diem, 2011

www.carpe.cz

Made in Moravia, Czech Republic, EU
ISBN 978-80-87195-75-8

ÚVODEM

Člověk obyčejně dělá něco jiného, než co chce.
Nechtěl jsem vůbec cestovat, a zatím jsem jezdil jako blázen,
všemi myslitelnými vehikly a ponejvíce pěšky,
a když už jsem stál u moře Afrického,
chtěl jsem jet i do Afriky...

(KAREL ČAPEK)

Vážení a milí pánové Hanzelko a Zikmunde,

na rozdíl od slovutného pana Čapka mě nelákal ani ten „černý kontinent", a přesto jsem jel. Proč?

To musím začít zkraje – u Jakuba Hrona, rodem z Metánova, básníka, myslitele, vědce a vynálezce, který, ač nerozuměl rozumu a ten zas jemu, o lidské existenci přec jen věděl své a shrnul to takto: „Člověk... od let 0–12 nedělává ničeho, ani ničeho nebývá schopen. Od let 5–12 učívá se opičským způsobem psáti, čísti, počítati. Od 12–24 let studuje poněkud rozumově. Od 24–30 zažívává studia." Pravda, leckdo i déle, ale potom se vystavuje riziku, že na věci jiné mu nemusí vybýt kdy.

Maje toto za sebou a jsa v letech, kdy měl bych upotřebiti „zásad a studií natvořených", nebylo už před Afrikou utéci kam, navíc – taky podle královéhradeckého gymnaziálního profesora – když „velmi prospěšno bývá člověku hovořiti s dámami moudře... o toulavosti mnohých národů – Arabové, Afrikáni..." Jak však dámy šáliti, dobývati, okouzlovati a vůbec k nim moudře hovořiti, jestliže s jedněmi ani s druhými dosud neměl jsem to potěšení pobývati? Uznáte, že stěží a že to už tedy byl argument jako řemen, proč neleniti a začít batoh pěchovati. A ještě jedna „maličkost" tu hrála roli.

Jeden se v životě pořád kamsi vřazuje: tu do front ve školní jídelně, u oltáře k Marušce, bez boha k Haničce, jindy mezi Piláty nebo Jidáše,

onde zas ve věci, komu stranit, komu ne, kterým lesem jít, kterého si nevšímat, a naposled i v pořadník krematoria. Žel, má za to, že on je tím, kdo volí, vybírá, přebírá, rozhoduje. Ano, ale malinko a nepatrně. Hlavní bývá... jaksi... shůry dáno – mezi vším i to, zda na svět přišel už jako cestovatel-profesionál s právem posléze zaslouženě korzovat ve společnosti Emila Holuba, Antonína Steckera, Františka Alexandra Elstnera, Stanislava Škuliny, Jindřicha Kubiase, Aloise Poláka, Ivana Jedličky, Jiřího Brabence, Mirko Paška, Jana Kořínka, Viktora Mussika, Adolfa Parlesáka, Jiřího Bauma, Josefa Raimunda Vávry, Ladislava Mikeše Pařízka či Vás, anebo ne.

Jakpak pozná, není-li amatérem? Neobyčejně jednoduše: po některém z návratů se ohlédne a sečte minuty, hodiny, dny, měsíce a – promiňte mi – nedej bože i roky, věnované ještě před vykročením sběru zpráv, zvěstí, informací a postřehů o onom lákavém čmáranci na mapě, ráji to zajisté na pohled, který si v nestřeženou chvíli umanul (bodejť by ne, když už jenom samotná jména některých krajin jsou k pomilování – Burkina Faso, Lesotho, Malawi, Togo, Bhútán, Brunej, Katar, Nauru, Sikkim, Svatý Kitts a Nevis, Tuvalu, Oranžsko, Vanuatu...), a zároveň studiu poměrů etnografických, geografických, botanických, sociologických, zoologických, meteorologických, hospodářských či politických, jakož i burzovních, odtud kurzovních, a v neposlední řadě vlastní peněženky nebo rozpisu, co kde bude jíst, kam kterou noc tělo složí, kdy mu dopřeje lázně a kdy pro změnu ošetří ducha, kdy oběma dá za vyučenou přesunem k hoře sutin, do horoucích pekel za bůhvíčím prvním, nejstarším, největším, nejmenším nebo jinak výjimečným na světě.

V mém případě tomu bylo tak: lecjaké svazky v tloušťce dvaceti stran a více o dějinách, původním obyvatelstvu a kultuře Afriky jsem po vzoru cestovatelů-ochotníků úlevně odložil, s potěchou objevuje, že jejich filozofie nepřípravy je mi bližší a sympatičtější. Koneckonců i jeden z Vás přiznal, že „když chce člověk na cestě zažít co nejvíce dobrodružství, nejlepší je vůbec se nepřipravovat...“

A tak mi nečinilo outěžek svěřit se na cestě „boží dlani“ a snít, nejlépe vleže, o přitažlivé víle v průsvitné košilce, „jež doprovází pocestný lid a ukáže mu více, než vůbec je možno napsat a vypravovat“, jak

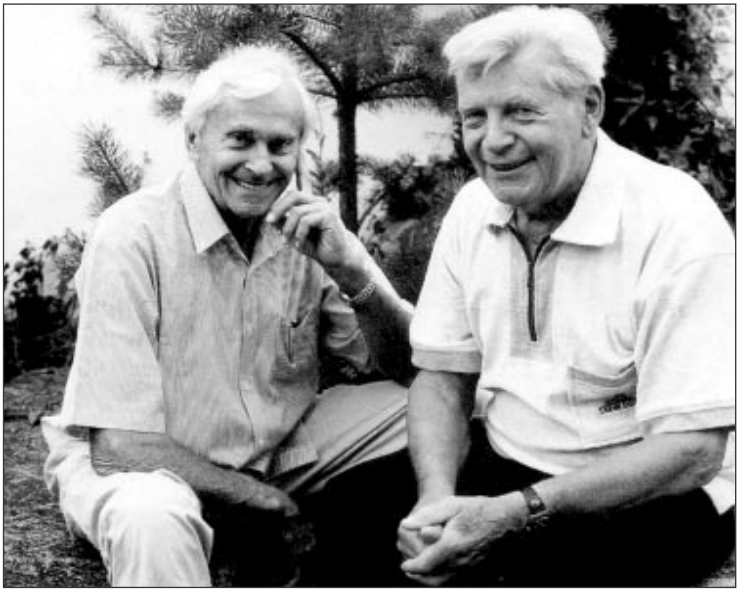

víme od toho, kdo za moře Africké chtěl se podívat. Měla-li v čase rovného půlstoletí za prožitkem Vaší „Afriky snů a skutečnosti" vůli a chuť pobýt tam i se mnou, nevím, ale vím, že mnohé tam zažité a poznané dát na papír se vzpírá, nebo to neumím.

Přesto mi dovolte, no řekněme, troufalost: předložit výsledek úsilí se s tím popasovat, návraty k místům, kde Vy i já jsme stanuli jakoby spolu, leč přesto odděleně – a přes vzpomínky na Vaše slova, pocity, dojmy, pozorování, vždy uvedené zvýrazněným písmem, vést o nich dialog. Zároveň doufám, že mi prominete, když tu a tam mi vklouznou do mysli i lidé mně jinak blízcí. Vám oběma však z celého srdce děkuji za lidství, které jsme na této planetce nadlouho od sebe odvrhli, bez něhož by nic však nemělo vyšší smysl, za ideál věčného klukovství a za ten tolik nakažlivý „stříbrný vítr" vábící k dálkám.

Ve vší úctě Váš
Michal Huvar

NAPOLEON BONAPARTE

ENTRÉE

Marseille

Pak splyne předělová čára pevniny s obzorem moře a Francie zmizí definitivně za zádí. Zůstanou jen věrní rackové...

Ale nejdříve, než se zhoupnete z ovíněných kopců do Lvího zálivu, přihlásí se o slovo zlatavé koberce Provence, čnící v krajině jako tabulová hora, nečekaná stěna od zedníka z nejschopnějších. Dřímat, klímat či jinak pospávat zakázáno. Pohledy oči se zčistajasna samy derou do kopců. Co kdyby tam přece jen zahlédly tatínka Marcela Pagnola, jak kráčí za vozem dobrodružství a naděje, nebo kdesi mezi tymiánem a kopřivami – Rostou zde vůbec kopřivy? – povalujícího se trubadúra Horníčka!

Marseille, před Kristem opora Říma, ve francouzské revoluci girondistů, vám podá na přivítanou místo pravice nízké domky takřka zahradního typu. V jejich řadě podél silnice a kousek od sebe pak představí

jinou radost – hned dva hřbitovy. Alespoň živí nemají daleko k mrtvým, rozhodně nikoli obrazně. Jinak v této výspě odjezdů a příjezdů není zrovna dvakrát usměvavo, kaboní se obloha, ztemnělé ulice i mládenec v brýlích, jenž pro cosi navýsost důležitého skoro v pláči žadoní, aby ho někdo vyslechl. Jenže svět, zastoupený v rolích řidičů naškrobenými byznysmeny, vyhaslými úředníky a mnohými jinými ranními „mrtvolkami“, na něj zvysoka kašle. V linii vozidel před semafory stojí i jedno s růžencem u zrcátka. Za volantem Arab. Předzvěst Afriky za rohem.

Byl květen, ...když jsme vjížděli marseillskými ulicemi do přístavu... U mola čekala Koutoubia...

Loď námi spatřená jako první jmenovala se Napoleon Bonaparte a za hodinu vyplouvala do Bastie. Dobře, uznávám, že – poblouzněn zdravým vánkem od moře, možností dálek „s lodí, jež dováží čaj a kávu“ * a vůbec přísliby exotična – pozbyl jsem zdravý rozum a žluté se mi začalo jevit bílým, modré žlutým a zelené...

Ale kde tedy naše bárka kotví, oddychuje a nabírá, chudinka znavená, sílu? Je menší než na Korsiku mířící vojevůdce? S kolika muži na palubě? Pyšní se kapitánem, který svede s rozhodností protřelého mořského vlka překonat jakékoli nástrahy vodního živlu? Tak ven s ní, když je nám souzeno strávit spolu – pro mne samosebou krušnou, jak pro ni, toť otazník – čtyřiadvacetihodinovku na jednom z největších mořských pohřebišť, do něhož jenom ve starověku Poseidon, ten svéhlavý pantáta, uložil na patnáct tisíc lodí – čluny fénické, punské, krétské, egyptské, vikinské, druhem brigy, karavely, galéry, galeasy i galeony, později fregaty, parníky, plachetnice, ponorky i obrněnce, monstra nákladní i osobní – a s nimi zlato z Kartága, poklad maltézských rytířů, zlato Ibrahima paši či bedny polního maršála Rommela.

Hrdlo se ti stahuje, zemský červíku? Zajdi na panáka! Jeho i přístavní krčmu poblíž nechali pojmenovat – už zase? – Napoleon Bonaparte. Zove se tu vůbec něco jinak? Jenom ne, probůh, Titanic!

** Odkaz na stejnojmennou sbírku Konstantina Biebla s cestopisnými motivy (pozn. aut.).*

Na lodi jménem...

Strach o život je odstupňován úměrně podle ceny jízdenek a váhy peněženek...

Mimo jiné i tím, že uprchlíci z pevniny s lístkem do první třídy se mohou na škuneru při poslední chvilce utěšit Biblí, ovšem výhradně ti, kteří rozumí francouzštině. Pořídit do kajut knihovničku v němčině, ruštině, japonštině, španělštině by se lodní společnosti asi pěkně prodražilo. Když ale mohou mít princezny z pohádek své vrtochy, proč by nemohli přepravci šetřit. Já to chápu. Možná jde o záměr.

Nelze totiž vyloučit, že v čase plavby, dolehne-li na pasažéra krize a on nebude mít co číst, sáhne z nudy po svazku, zahoří láskou a učiní rozhodnutí – přežiji-li ovšem, milostivý Pane Bože, toto zatracené tažení – se jazyku francouzskému z vděku přiučit. Jinak si tak milou pozornost neumím vysvětlit. Kdo ví, třebas je na místě, protože stejně každý hned po příchodu na loď, do stevardem vymezeného mu teritoria, pouští se do hledání pokynů, co dělat, kdyby přeci jen náhodou...

„Někde bezpečně budou," mumlá si pod vousy a prohledává přidělenou mansardu. Pěkně systematicky: od podlahy po strop, zleva doprava a po dokončení hezky obráceně. Díky miniaturní dimenzi je záhy hotov. „Tady je máme, mršky," uleví si po objevu.

V lejstru vyvěšeném na dveřích se ujistí, že je s ním počítáno, že mu pro případ vymezili sedátko v bárce číslo devět, části C, na prkýnku třináct. „Už to mám, mámo," volá kamsi do chodbičky.

Definitivně je ale zalit blahem spokojenosti teprve v okamžiku, až se dostatečně dlouho vyproducíruje před zrcadlem ve vestě, kterou našel pod postelí nebo ve skříni, nadmíru zvědav na ty po palubě pobíhající...

...rozcuchané a rozčilené dámy, které si ještě zapínají šaty a nervózně se pokoušejí připevnit si kolem boků korkové záchranné pásy.

Jenomže divadlo nebude. Velitel lodi je už dávno zbaven povinnosti zkusmo provést ještě před odplutím manévry s rozmísťováním cestujících do záchranných lodiček, a tak jim vybývá času habaděj na prozatím zběžnou pochůzku, než se rozhodnou pro hloubkovou.

Brzy jsem i já natolik zabrán do smejčení škunerem, v údivu nalézaje banku, kavárnu, kino, bar, sál k tanci i přednášce, kajuty pro psa a kočku, prodejnu suvenýrů, restauraci, salonek zamilovaných, v něm spícího plavčíka, a potřetí za sebou vlastní kajutu, že mi uniklo, jak se mezitím venku náramně zvedl vítr. S ním se obvykle úměrně navyšují vlny... A do toho, ježišmarjá, že by už zvedali kotvu? Z ďáblova labyrintu proto na palubu. Ale šupem!

U zábradlí na zádi srocení lidu lačného poznání, na břehu jeden policejní vůz a dva dělníci, kteří odvazují lana. Motory zavyjí na rozloučenou. Cuknutí – a už je k vidění mezi námi a pevninou úzký pásek modré, pomalounku, zato jistě se rozšiřující. Jsme na vodě!

Nevyprovází vás ani hudba, ani tradiční mávání zaslzených šátků za přistávacím můstkem; jen kusé povely prvního důstojníka...

Vykřikuje je do zalomeného sluchátka. Jak se dostávají tam, kam mají, „to ví snad jen déšť“, jak se praví v jedné Dylanově písni. Nebo to ví vítr, v momentě přetvořený ve vichr.

Ani ne po míli plavby je Afrika slabším náturám ukradená. Kdyby za mnou někdo přišel s výměnou kajuty za celu v pevnosti If, jež se po pravoboku chechtá do tváře, neváhám ani vteřinu. Tam se alespoň nic nekymácí a nehoupe! Rok, dva i tři bych tam poseděl, klidně o chlebu a vodě... Teď však úprkem na lože, nezajímaje se o číšníky, v jídelně prostírající k obědu. Co na tom, že bude telecí steak, sýr, ovoce, víno, džus... Copak, snad bys nepohrdl? cosi mi našeptává. Obědem ještě ne, ale večeří po výkyvu, posílajícím na zem talíře, příbory, sklenice, už ano. Děkuji, nemám zájem! Chci co nejrychleji k pohotovostnímu pytlíčku s přívětivým potiskem Sea-sickness bag, tělo do horizontální polohy a zavřít oči! Jak někdo může tvrdit, že pohled na moře bývá uklidňující? Co žes to napsal, Karle Čapku, v ódě na něj? Že „ze všeho nejkrásnější a nejdivnější je voda, která uplývá za tebou“? Pěkná blbost! Ráno ti, hlupák, dávám za pravdu...

„Voda mořská byla zelená, čistá jako sklo... Obecenstvo sedělo všude hojně. Loď se houpala. Ženské byly hezké. Jedna se mi líbila pro krásu, statečnosť, ještě mladá, držela očima pevně.“ [1]

1. Hron Metánovský, J.: Nedorozumění s rozumem aneb Konba žijby.